THESIUM CHIRIATRICARUM
Sylloge VI.

De

SETACEIS,

Quam

Sub

RECTORATU MAGNIFICENTISSIMO

Sereniſſimi ac Celſiſſimi Principis ac Domini,

DOMINI

GEORGII FRIDERICI,

Ducis Wirtembergiæ & Tecciæ,

Comitis Montisbelgardi, Dynaſtæ Heidenhemii, &c.

PRÆSIDE

DN. GEORG-BALTHASARE METZGERO,

Med. Doct. & Prof. P.

Publico Examini ſubmittit

JOHANN-FRIDERICUS Hellwag/

Tubingenſis.

Ad Diem 18. Septembris,

Horis locoque conſuetis.

TUBINGÆ,

Typis JOHANN-HENRICI REISI,

ANNO MDCLXXXV.

Σὺν Θεῷ.

THESIS I.

FOnticulum ſimplicem excipit *duplicatus*, fontanella duplici foramine prædita. Setum hunc, ſetamen, ſetaceum, ſetabulum, ſedaginum hinc inde inſcribunt; qua de nominis ratione mox. *Marc. Aurelius Severinus* ſectum chirurgicum vocat *l. 2. pyrotechn. p. 1. c. 12.* Sectorium *Rhaſis interpres* & *Joh. Arculanus* dixerunt, fortè quod ſectione commodisſimè fieri voluerint. Laqueum complures cum *Hugone Senenſi* in Conſiliis, *paracenteſin* & quidem *colli* â potiori *Jacobus Hollerius l. 1. de cur. intern. morb. c. 17.* illaqueationem alii & neſcio quibus non titulis appellant. *Jul. Cæſari Claudino* cauterium cum filo ſerico *l. 2. de ingreſſ. ad infirm. c. 17.* duplicatum *conſult. med. 21.* cutaneum ulcus, comparatione cum ſimplici inſtitutâ fonticulo, ſecundùm *Ludovic. Mercatum l. 1. de rect. præſid. Art. Med. uſu. c. 16.* audit. *Noſtrates* vocant ein Schnur ziehen. Unde nobis non monentibus patet, non hîc ſetaceum pharmacopolarum cribrum, Galliæ, juxta *Adrianum Junium in nomencl.* inventum, non ſetaceum piſcatorum funiculum, qui hamum cum eſca dimittit, quem lineam *Plinius* vocat, nec etiam Medicum funiculum ſ. chordam artificialiter ex apta contortam materia & chirurgi manu variis cutaneis corporis partibus transfigendam ſignari, (qui ſenſus aliàs vocis hujus inter Medicos proprius) ſed impropriè nos & licentiosè cum vulgo effectum ipſum, fontanellæ certam ſpeciem, pervium funiculi hujus ope ab uno latere ad aliud ulcus, ſubintelligere, quod modô ſeq. deſcribimus.

II. Eſt *Ulcus cutis duplicatum in variis olim quidem partibus, nunc in nucha potiſſimùm, ſive candente ſive ſecante ferro factum & apti funiculi trajecti ope in peccantis materiæ evacuationem munitum.*

III. Remedium eſt non nudius tertius demum inventum, ſed antiquiſſimis Autoribus, Apſyrto, Hierocli, Pelagonio, in veterinis præſertim curandis, teſte *Severino l. c.* notiſſimum. Ab his ſine dubio ad homines tranſiit, magni primùm *Hippocratis. 1. de videndi acie t. 17.* deindè *Rhaſis* præcipuè & plurium hujus gentis Medicorum Principum autoritate & experientiâ nobilitatum; nec tacuerunt aliorum temporum & populorum medendi Artifices alii hujus uſum & beneficia egregia infra recitanda, ut vel ideò explodendi meritò veniant, qui cum Empiricis, quos hujus præſtantia præſidii latet, [hoc] ceu nimis crudele rejiciunt, *Hildan. c. 1. obſ. 40.* aut doloris atrocitatem objiciunt, qui tamen eô, qui in phlebotomia fit, major non eſt *eod.* teſte & *Gregorio Horſtio probl. therapeut. dec. 3. q. 1.* aut ſterilitatem, contra experientiam, quam Setacei ope abegit, *Hildanus c. 4. obſ. chir. 19.* ſuperſtitione, ùt loquitur *Paulus Ammanus med. crit. caſ. 35.* chirurgicâ ex *Fortun Fidelis relat. med. l. 3. c. 4.* vel denique apoplexiæ periculum à remedio omni ex parte tutiſſimo metuunt, quos *Gr. Horſtius l. 2. epiſt. med. ſ. 8.* refutat. Nec audiendi, qui idem hoc cum fonticulis auxilium faciunt; utriusque enim differentiam præter *Lud. Mercatum l. c.* & *Glandorpium l. d.* deſcriptio allata ſatis ſuperque monſtrat.

IV. *Subjectum* ſeu *locum* ulceris noſtri præcipuum diximus *nucham*, ſpinalis medullæ initium, quam macrioris aut obeſioris corporis conditione ita jubente, modò inter primam & ſecundam vertebram, modò inter ſecundã & tertiam, vel etiam inter tertiam & quartam transfigimus:

mus: decliviorē a. locum quī quærunt, opus periculi plenum moliuntur, viditque ita ſetum ad ſextam cervicis vertebram affixum dolorificum valdè iterumq; abolendum. *Hildanus c. 1. obſ. 1.* Sed cutaneum ulcus volumus ultra cutem & panniculum carnoſum, ſubjectis muſculis intactis, limites ſuos non producens, ob convulſionum aliorumque graviſſimorum ſymptomatum metum *Scultetô* ſubſcribente *de ſetac.* nec hoc tamen nimis ſuperficiale, quod parum materiæ fundit, facilemque funiculo eruptionis viam ſternit, monitore *Hildanô cent. epiſt. 59.*

V. Et hoc præcipuè in loco & ferè unico hodie in uſum vocatur ſetaceum, vixque aliud chirurgis noſtratibus cognitum: cœterùm ſi Veteres conſulimus, ſetabulorum numerus definitus non eſt, qui tot, quot loca his tranſuendis commoda viderunt, conſtituerunt, quibus, ubi cutem forcipe vel manu apprehendere & attrahere licuit, ibi ſetamina etiam adjuvandæ proximæ partis ergò affigere libuit; unde nulli ferè parti, nulli ventri parcebant, ſetumque urgente neceſſitate nunc ad jugulum, ſub alas, thoraci, ori ventriculi, hepatis & lienis regionibus, ſcroto, popliti &c. appendebant, nec laboris eos penituit, ùt pluribus ex *Severino l. c. c. 15. & 16.* videre eſt. *Glandorpius l. d. c. 21.* in ſura contra iſchiaticum malum ab *Adriano Spigelio* Patavii cum ſucceſſu adminiſtratum vidit; cur autem hoc potius quàm ſimplex cauterium *Autor* advocarit, dictu nobis facile non eſt, niſi fortè arctiorem æger ligaturam metuerit. *Johann. Scultetus l. c.* in auriculæ lobo idem feliciter tentavit *tab. 34. fig 6.* Rationem â miro hujus partis cum reliquo corpore conſenſu *Thom. Barthol. cent. 4. hiſt. anat. 90.* acceſſit.

VI. *Inſtrumenta* operationi congrua varia ſunt, prout majoris vel minoris apparatus operatio eligitur,

prout chirurgus vel ſolus, vel adſiſtente miniſtrô inſtru-ctus, in corpore magis aut minus obeſo, cum aut ſine igne, uſtione aut ſectione, operatur, quæ omnia *Sculte-tus tab 7.* in ſeptem figuris ad vivum ſiſtit. Præcipuum autem inter antiquos *Setæ*, quæ nominis rationem per-ſuaſiſſe putantur, & in ſpecie equinæ erant, non omni-no tamen poſthabitis aliorum etiam animalium pilis craſſioribus, quas ſub rudi adhuc arte vel ruditer ſolùm complicatas vel in funiculum artificioſè contortas per cutem traiiciebant. Aſperior mox viſa materia hæc (quam tamen hodienum nonnulli admittunt ut ſordes melius abradat & pruritum quendam excitando copio-ſiorem humorum attractionem juvet ſecundum *Th. Fie-num de cauter. l. 3. c. 14.*) mutata in ſericum fuit, nomine remedii, & fortè nec ſic incongruè, ſervatô eôdem; Seri-cum enim & ſetam pari ſignificatus paſſu ambulare in-ter Medicos & pharmacopœos teſtis eſt *Laurent. Catela-nus de genuin. confect. alkerm. appar. mod. c. 3.* Sericum a. eligitur vel rubrum & chermeſinùm, quod tamen *Glan-dorpius c. 21.* ob tincturam arſenicalem & inde ſubortam aliquando inflammationem ſuſpectum facit, vel album, quod hic ſubſtituit, & plurium etiam votis, quod ſangui-nis & aliorum humorum effluxum facilè prodat, appro-batur. Lineam tamen ligulam præ ſericea *Johann. van Hor-ne in microtechn. p. 177.* eamque cerâ obductam *Paulus Barbet-te chir. c. 21.* commendant; ſed verendum ne eôdem æ-grum cum ſetis infortuniô mactet. Cautiores vel ex goſſipio vel lana communi eandem contexunt, quæ ſordes & ſaniem fidelius imbibunt. *Bartholomæus Per-dulcis* linteô tortili contentus eſt *med. univerſ. l. 7. c. 16.* Quicquid autem elegeris, craſſities fili, quod alii tripli-catum, alii quadruplicatum, imô quintuplicatum de-ſiderant, foramini acûs reſpondeat; longitudò ea ſit,

quæ

quæ collum commodè circumdare ſine dolorifica conſtrictione poſſit, nec tamen longâ circumgyratione multas tricas faciat, unde ætatis hîc & corporis diſpoſitionis præſertim colli, ratio habenda. Non defuere, qui ſepoſitô omni funiculô à veterinariis, ex *Columella*, edocti, plumbeam aut apud ditiores auream fibulam ſuſpenderunt, cujus inter alios *Gattinaria comm. in 9. Rhaſ. de viſ. læſ.* meminit, Hiſpanisque frequentior hujus uſus eſt, notante *Michaele Paſchaliô meth. c. de ophthalm.* Turundam longiuſculam ex inverſo & convoluto radicis laureolæ cortice *Th. Bartholinus* auris lobulo perforato trajectum cum copia multæ vitioſæ colluviei profluente & valetudinis commodo *l. c.* vidit.

VII. Alterum inſtrumentum *acus* eſt, ex ære veteribus tutius ſpondente vulnus, nunc ferè ex chalybe & ferro ad ſcindendum paratioribus producta. Acuta hæc & tricuſpidalis, ut penetret, anterius, poſterius perforata, quæ poſt ſe funiculum promte trahat, requiritur. Utrum a. frigida præferenda an ignita, non una omnium mens eſt. Pro hac *Veterum* & *Italorum* praxis quotidiana militat, cui etiâm *Glandorpius* favet; pro illa *Fabr. Hildanus* cum *Dan. Sennertô l. 5. inſtit. ſ. 2. c. 7. Greg. Horſtius probl. med. l. c.* & pluribus à *Glandorpio* notatis, qui inventionis, quam ſuam voluit, gloriam *Hildano* dubiam faciunt, ſtat, multisque cum rationibus ſuffulcit, quibus noſtrum etiam calculum ſubſcribimus. Qui cultellum lanceolatum, quô acui funiculum ducenti viam parant, ſuperaddunt, entia præter neceſſitatem multiplicare videntur; ad quid n. pluribus opus eſt, ubi unica acus ſufficit?

VIII. Tertium ſupereſt *forceps*, quæ cutem cum panniculo carnoſo â muſculis abducit, elevatamque tenet, unde tenaculæ nomen communiter meruit. Perforata

forata & hæc utrinque ſit oportet, ut acum cum funiculo trajiciendam haud difficulter transmittat. Cœtera requiſita cum iconibus variis depinxerunt *Pareus*, *Hildanus*, *Glandorpius*, *Scultetus*, videndi. Sunt tamen, qui & hoc inſtrumentum ſupervacaneum hodiè cenſent, & cutem vel ſolâ manu, lterâ chirurgi, miniſtri alterâ, decenter elevatam perforari jubent ex *Joh. van Horne* & *P. Barbette l. c.*

IX. Hôc ergo ſive majori ſive minori apparatu inſtructus Chirurgus ad ipſam ſe operationem alacriter accingat, ægrôque in ſedili commodè collocatô, nec non pilis, ubi opus eſt, abraſis, vulnerandum locum atramentô utrinque ſignet (utriusque ſigni interſtitium ſecundum *Scultetum tab. 30.* ſit unius digiti & dimidii transverſi plus minusvé, prout ægri cutis craſſa aut tenuis eſt) elevatum forcipe vel digitis apprehendat, ad ſenſus mediocrem ſtuporem comprimat, & per notas medios inter digitos vel forcipis foramina obvias, acu perforante frigidâ filum audacter trajiciat, ſubductaque acu, utroque extremo ad anteriora colli leniter protractum & circumductum in foramine duplicato relinquat; Nivem applicatam poſt horæ quadrantem ſenſum ſopire partis, ut indolens ſervetur, à *Severino* ſe edoctum fatetur *Th. Bartholinus de niv. uſ. c. 22.* idem ſubinde ſolô ſe affrictu nivis præſtitiſſe ipſe *Severinus l. c. c. 16.* teſtatur: ad omnes autem ne emanet ſtatim ſecretum hoc, tritâ bolô Armenâ nivem aſperſit aut aliô quocunque colore tinxit, autore *Bartholinô l. c.* Idem *Joh. Coſtæus l. 2. de ign. med. præſid.* frigidiori aquæ tribuit & glaciei.

X. Peractâ ſic adminiſtratione, mox linteum parti quadruplicatum cum ovi albumine probè conquaſſato vel ſolô vel aquâ roſar. miſtô, in hæmorrhagiæ doloris & inflammationis averſionem, apponitur; pòſt digeſtio

geſtio convenientibus mediis procuratur, pureque laudabili comparente funiculus quotidiè, paulatim tamen, per ulcus, ut ſaniem ſuam feliciter expuat, nec præter votum & præmaturius coaleſcat, ab uno latere ad aliud movetur, debitisque ita faſciis, ad finem usque curæ, detinetur, quô præſente funiculum chirurgus in ſiniſtro latere detruncatum ſenſim ſenſimque extrahit, ulcerique cicatricem inducit. Nonnunquam filum ſponte ſuâ excidit, ruptâ per continuum attritum cute tenuiori, aut ſuperficialiter ſolùm perforatâ.

XI. Sed duo hic controvertuntur: Primum; an per longum an tranſverſum locus transfigendus? Communiter vulnus per tranſverſum fit. *Hieronymus* verò *ab Aquap.* mentionem facit eorum, qui per cervicis longitudinem ſecundùm rectum fibrarum ductum acum traduci volunt, quos inter *Paræus, l. 9. Chir. c. 24.* numerandus. Medium inter utrumque modum *Glandorpius c. 20.* invenit, per obliquum, quô acus in dextra inferiori parte immiſſa per ſuperiorem ſiniſtram obliquè funiculum educit. Sed meritò ſecundum modum *Aquapendens* repudiat, cum (1) hâc adminiſtrandi ratione cutis nec apprehendi commodè nec perforari poſſit, in medio præſertim cervicis. (2) Alterum ſuperius foramen ſupervacaneum eſſet, præſtaretque ſimplicem & unum hîc effodere fonticulum, quem tamen hoc in loco ſetaceô longè inferiorem *Syllog. anteced. de fontic.* diximus. At nec tertius *Glandorpii* modus ſuis, in deligatione præſertim, ne plura incuſemus, difficultatibus caret, à quibus communem illam & primam per tranſverſum inciſionem facilè abſolvimus; operationem enim & deligationem facilem indulget; cœteris igitur hanc meritò præferimus. Alterum eſt, quænam inter operandum chirurgum ſtatio, anterior an poſterior,

maximè deceat? *Hildanus* illam probat, ægri capite abdomini, ut id, quantum fieri poteſt, teneat, impoſitô. *c. 1. obſ. 40.* hunc *Glandorpius* amplectitur *c. 19.* Litem, noſtrô judiciô, uſus dirimit & experientia, eamque magis congruam ſtationem putamus, quæ rectam ægri cervicem offert & cutem cum panniculo ſuo laxatam magis feliciorique operationi aptiorem largitur; hæc verò eſt â tergo ægri.

XII. *Tempus* applicationis morbi intuitu idem eſt cum fonticulo ſimplici; ſc. poſt decentes corporis præparationes, purgationes, humorum diverſiones, viribus adhuc conſtantibus, nondum habituatô malô, locum huic auxilio deferimus; his neglectis, quæ tempeſtivè ſuſcepta contuliſſent, ſuſcepta ſeriùs infamantur auxilia, juxta *Galeni. comm. in. 6. epid. ſ. 7. text. 11.* Ætatis reſpectum adeò nullum vel exiguum hîc habent Practici, ut ne quidem tenellulis infantibus parcant: Videantur *Fabrit. Hildanus c. 1. obſ. 42.* qui quinquenni puellæ applicuit *obſ. 41 Gregor. Horſtius probl. therap. dec. 3. q. 1. Dominic. Panarolus pentecoſt. 5. obſ. 37. Gv. Rolfinccius meth. med. ſpec. comm. l. 4. ſ. 6. part. ult. c. 4.* Sereniſſimo infanti duorum annorum cum fructu *Georg. Wolffgangus Wedelius* admotum novit *Exerc. medico. chirurg. de ſetac.* Quamdiu geſtandum interrogati certum figere terminum non poſſumus: *Foreſtus* diem trigeſimum aut 40. determinat *l. 11. c. 2.* per menſ. 3. vel quatuor *Claudinus* laudat *conſ. 106. 132.* ſemeſtrem *Hildanus* terminum habet *c. 4. obſ. 7.* per totam hyemem iterum *Claudinus conſ. 131* affixit, per annum integrum *Paræus l. c.* in tertium usque annum *Hildanus c. 4. obſ. 19. exempl. 1.* permiſſit; nim. geſtandum tamdiu, quamdiu cauſa morbifica urget, nunc longius nunc minus, prout eventus utilitatem probabit, ita ex ſana ratione judicante *J. Benedictô Sylvaticô c. 2, conſil. med.*

ſil. med. 46. diutius tamen ſi geſtentur *Iul. Cæſar Claudinus* capitis languorem metuit,an rectè,dubitamus; integris enim ſubſiſtentibus cerebri functionibus ſervatum ſetaceum ad extremum usque vitæ halitum vidit Gr. Horſtius *epiſt. med. l. 2. ſ. 8.* Cœterùm abolere ſetaceum potisſimi non audent,niſi fonticulô prius in brachio vel alio in l.ſubſtitutô. Sed nec hoc perpetuæ neceſſitatis putãus.

XIII. Supereſt *uſus*, peccantis in corpore ſarcinæ per ſetaceum evacuatio. In re manifeſta multi non erimus. Cùm enim duplicatus vulgò fonticulus ſetaceum audiat, fonticuli ſine dubio inter Medica præſidia locum tuetur, & pari cum illo ſimplici, ſi non majori ſucceſſu (quod per duo foramina plus evacuet *Sennertô* ita rectè ſentiente *l. 1. prax. p. 1. c. 5.* quàm per unum) ſanguinis & conſequenter totius corporis ſordes non modò exportat, ſed tractô inſuper & retractô quotidie per ulcus funiculô,laxâq; ligaturâ conſentiente, ex vaſis cervicalibus jugularibus & caroditibus internis & externis;quorum conſenſum eleganter *Nath. Highmorus in anacephal. duquiſit. anatom. & Guern. Rolfinc. in diſſert. anatom.* monſtrant, nec non lymphaticis jugularibus â *Jacob. Henrico Pauli anat. Bilſian. anat.* ad amuſſim delineatis, ipſisque glandulis cutaneis & novis harum ductibus ap. *Th. Barthol. cent. 3. epiſt. medic. 65. & 97.* ut & *Nicol. Stenonem de gland. oris*, notatis, felicius utique & expeditius ab interioribus & exterioribus ſentinam vitioſam emulget, ut ſæpius, quod duplex etiam fonticulus præſtare non potuit, unum ſetaceum præſtiterit, *Paul. Barbette teſte l. c.* Nec verbis opus, ubi res ipſa loquitur. Ita enim capitis dolorem exquiſitiſſimum fonticulô cervicis exaſperatum, ſubſtitutô ſuaſu ſuô ſetaceô, ad omnium admirationem ſopivit *Hildanus cent. 4. obſ. 6.* ferociſſimum catarrhum faucibus & palato peſſima quæque

 minan-

mirantem compeſcuit *Claudinus conſult. 13.* Hôc melancholicos duos *Chriſtophorus Schelhammerus*, Scholæ Salanæ Doctor quondam judicioſiſſimus, menti reſtituit. Unicum hic contra epilepſiam quotidianam aſylum *Hildanus cent. 1. obſ. 41. exempl 1.* certum in apoplexiæ metu ſolatium *Greg. Horſtius de uſu ſetac.* ultimum ferè remedium in ophthalmia *Hildanus l. d. exempl. 2. 3. 4.* in gutta ſerenâ *Scultetus l. c. p. 1. tab. 30. fig. 2. p. 2. obſ. 26. Zacut. Luſitanus l. 1. prax. admir. obſ. 56.* in ſtrabiſmo *obſ. 65.* in ſuffuſione incipiente *Hildanus cent. epiſt. 67.* & cum eodem penè omnes, in fiſtula lacrymali *cent. 4. obſ. 19.* pluribusque oculorum deploratis morbis *epiſt. 57.* invenerunt, in implacabili dentium dolore *cent. 4. obſ. 21.* comprobarunt. Hôc phthiſicum ab omnibus derelictum auxiliis, idem *Hildanus* reſtituit, *cent. 3. obſ. 38.* orthopnoïcum pari cum priori fortunâ laborantem liberius reſpirare fecit *Zacut. Luſitanus l. d. obſ. 130.* Artubus male affectis hoc præſidio *Claudinus* ſuccurrit, *conſult. 7.* idem Peſtis in ſe ſuisque nec non aliis plurimis averruncum ſtrenuum *Hildanus* expertus fuit; cutaneis denique affectibus tantum non omnibus convenire *Lud. Mercatus l. c.* prolixè teſtatur, ut mirari meritò etiam atque etiam liceat, *Joh. Fernelium*, Medicum doctiſſimum, adeò nullum â ſetaceis vidiſſe uſum vel commodum, ſed gravi ſæpiùs cum periculo affixa animadvertiſſe *conſul. 9. & 11.* Ridendum verò omnibus ſe propinat, *Joh. Baptiſt. Helmontius*, qui ex accidenti tantùm & forte fortunâ hæc juvare ſcribere auſus fuit. *l. cauterium §. 22.* contrà tot Autorum, rerumque teſtimonia. Magìs ad palatum noſtrum & veritatis trutinam *Hildanus*: Nulla diverſio præſtantior, nulla utilior, imò & ſecurior inveniri poteſt ſetaceô & fontanellis *cent. epiſt. 56.*

F I N I S.